

Družbeno-geografske značilnosti Vipavske doline

Prebivalstvo in naselja

V Vipavski dolini so se prva naselja pojavila že ob koncu bronaste dobe.

Leta 1991 je v Vipavski dolini živel več kot 63.000 ljudi, povprečna gostota prebivalstva je bila 166 prebivalcev na km². Najgosteje je poseljena Goriška ravan z Novo Gorico, najmanj pa Vipavska brda in Vrhe.

Še leta 1961 je bila večina prebivalstva zaposlena v kmetijstvu, danes pa je v primernem sektorju zaposlena le še desetina prebivalstva, večina je zaposlena v sekundarnih in terciarnih dejavnostih.

Starostna sestava prebivalstva je razmeroma ugodna, še posebno v območjih doseljevanja. Leta 1991 je 52% prebivalstva živel v urbanih naseljih. Največje naselje Vipavske doline je Nova Gorica z več kot 10.000 prebivalci.

Način poselitve v Vipavski dolini ustreza poselitvenim vzorcem sredozemskega vplivnega območja z gručastimi naselji in zaselki na obrobju dolin, v zavetju gričev in na temenih nizkih vzpetin. Najstarejša naselja stoje na gričih in ob izviri, a nad ravnino, kjer ni bilo nevarnosti poplav.

V najstarejših naseljih hiše s strnjenimi dodatki sestavljajo dolge nize in ozke ulice, ki največkrat potekajo vzporedno s pobočji. Hiše imajo ometane fasade in položne strehe, pokrite s korci, ki so zaradi burje obteženi s kamni, imenovanimi golobice. Središče naselja je cerkev s pokopališčem.

Največja in najpomembnejša naselja Vipavske doline so Nova Gorica, Šempeter pri Gorici, Solkan, Ajdovščina in Vipava.

Nova Gorica je posebnost med slovenskimi mesti, saj je nastala po 2. svetovni vojni, ko je Gorica s vsemi kraji zahodno od nje pripadla Italiji. Zasnovana je bila kot »vrtno naselje« z jasno ločenimi mestnimi predeli, nizko gostoto zazidave in veliko zelenja, a ta načrt se je uveljavil le v dveh osrednjih ulicah. Najhitreje se je razvijala prva štiri desetletja po nastanku, vanjo so se priseljevali ljudje iz goriške okolice, cele Slovenije in iz vseh delov nekdanje Jugoslavije.

Danes je upravno, gospodarsko, šolsko in kulturno središče Vipavske doline, Goriških brd, spodnjega Posočja in severozahodnega dela Krasa.

Največja regionalna funkcija Šempetra pri Gorici je zdravstvo, saj bolnišnica v Šempetru pokriva potrebe prebivalstva celotne severne Primorske. Pomemben je tudi prometni položaj naselja.

Kmetijstvo

Kmetijstvo je bilo stoletja polikulturno samooskrbno usmerjeno, po 2. svetovni vojni se je za zasebno kmetijstvo začel hiter proces deagrarnizacije. Razvijalo se je družbeno kmetijstvo, mali kmetje so se zaposlovali v neagrarnih dejavnostih, obdelavo svojih posesti pa so ekstenzivirali ali pa v celoti opustili.

Danes skušajo kmetijstvo v Vipavski dolini zopet intenzivirati. Zgradili so obsežne osuševalne in namakalne sisteme.

Zaradi ugodne podlage in ugodnega podnebja, se je kmetijstvo razvilo predvsem v dve smeri. Najbolj razviti panogi sta sadjarstvo in vinogradništvo. Vipavska dolina najbolj slovi po najnovejšem izbranem sadjarstvu in sadnih sokovih, ki jih proizvaja Fructal. Vinarstvo ne zaostaja veliko za sadjarstvom, pridelujejo vrhunska vina kot so barbera, beli pinot, merlot, rebula in rose.

Svoj delež v kmetijstvu ima tudi poljedelstvo vendar bistveno zaostaja za sadjarstvom in vinogradništvom.

Živinoreja je v Vipavski dolini manj pomembna kmetijska panoga.

Industrija

Na področju Vipavske doline in Goriškega polja je industrija koncentrirana na dve večji mesti: Ajdovščino in Novo Gorico. Industrijsko je Nova Gorica dobro razvita, obrati pa so nastali na podlagi izročila lokalnih obrti (apnarstva, opekarstva, zidarstva, kovaštva, žebjarstva, čevljarstva, žagarstva in mizarstva). Uveljavljati pa so se začele tudi nove, strojne obrti, ki so rasle z velikimi obrati lesne, gradbene, strojne in kovinsko-predelovalne industrije. Industrija v Ajdovščini pa se sestoji iz prehranske industrije (Fructal, Mlinotest), pohištvene industrije (Lipa, Duka), gradbeništva (Primorje, Gradbeno obrtno podjetje), strojništva, tekstilne industrije (Tekstilna, IKA) in še množica majhnih podjetij.

Turizem

V Novi Gorici se je razvilo igralništvo, gostje prihajajo predvsem iz Italije.

V Vipavski dolini pa obstaja tudi nekaj zanimivih izletniških točk:

- grad Kromberk
- grad Rihemberk nad Branikom
- grad Vogrsko na Vogrskem
- frančiškanski samostan Kostanjevica z bogato knjižnico in grobnico francoskih kraljev Bourbonov
- dvorec Zemono pri Vipavi
- Sveta Gora.